

Aleksandra Kuczyńska-Zonik

Rywalizacja państw bałtyckich o białoruskie firmy z branży IT

Sektor IT na Białorusi jest jednym z najprężniej rozwijających się w kraju i obecnie odpowiada za około 6% PKB. Z powodu zaostrzających się represji wobec obywateli i – przede wszystkim – działań rządu polegających na ograniczaniu dostępu do Internetu około stu białoruskich firm reprezentujących branżę technologii informacyjnych i komunikacyjnych oraz tzw. zielonej energii jest zainteresowanych przeniesieniem działalności na Litwę, Łotwę lub do Estonii. Zróżnicowany zakres działań rządów państw bałtyckich oraz bariery prawne i biurokratyczne ograniczają możliwość relokacji przedsiębiorstw i pracowników, na czym może skorzystać Polska.

Litwa: kompleksowy system wsparcia. Rząd litewski zatwierdził pakiet wsparcia, obejmujący pomoc ofiarom represji, leczenie i rehabilitację, wsparcie dla studentów, wsparcie inicjatyw społeczeństwa obywatelskiego i mediów, pomoc prawną i konsultacje, a także ułatwione procedury wydawania wiz dla obywateli Białorusi. Litwa opublikowała również „przewodnik” dotyczący relokacji przedsiębiorstw. Znalazły się w nim zapisy m.in. o możliwości przeniesienia firmy w ciągu 3 dni, jeśli uda się stworzyć na Litwie więcej niż 20 miejsc pracy i utrzymać je przez 3 lata, oraz o usprawnieniu procedur migracyjnych i zdalnym składaniu wniosków wizowych. Pozostałe operacje biznesowe będzie można skonfigurować w mniej niż miesiąc. Państwowa agencja Invest Lithuania zaproponowała kilka uproszczeń: 1. litewscy pracodawcy powinni mieć możliwość potwierdzenia kwalifikacji potencjalnych pracowników bez konieczności udokumentowania przez nich pięcioletniego doświadczenia zawodowego i przedstawiania innych zaświadczeń (np. obecnie wymagane jest potwierdzenie, że osoby ubiegające się o pracę na Litwie nie były skazane przez sąd); 2. specjaliści powinni mieć możliwość złożenia dokumentów w ich ojczystym języku (białoruskim lub rosyjskim); 3. zniesienie wymogu dwóch lat pracy na Litwie, zanim obcokrajowiec będzie mógł sprowadzić swoją rodzinę do kraju; 4. umożliwienie pracownikom wykonania testów na COVID-19 na Litwie lub na granicy bez wymogu wykonywania testów przed przekroczeniem granicy; 5. przyznanie do 200 tys. euro dotacji dla dużych firm na pokrycie kosztów relokacji. Proponuje się również zatrudnienie większej liczby konsultantów w Departamencie Migracji i Ambasadzie Litwy na Białorusi. Rząd pracuje także nad systemowymi rozwiązaniami mającymi na celu integrację białoruskich rodzin w społeczeństwie litewskim.

Zachęcenie białoruskich przedsiębiorców do przybycia na Litwę będzie wymagało jednak znacznych zmian administracyjnych i prawnych. Obecnie obowiązujące przepisy nie pozwalają na relokację całej firmy (ani jej działów), a każdy pracownik musi indywidualnie ubiegać się o pozwolenie (powyższe utrudnienia nie pojawiają się, jeżeli pracownicy są przenoszeni do przedsiębiorstwa z siedzibą na Litwie). Relokacja poszczególnych specjalistów również jest skomplikowana, a zgoda na przeniesienie wymaga zaangażowania wielu instytucji, w tym Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Departamentu Migracji Ministerstwa Spraw Wewnętrznych oraz Służby Zatrudnienia przy Ministerstwie Opieki Socjalnej i Pracy. Przeszkodę stanowi także prawo bankowe. Przepisy dotyczące zwalczania terroryzmu i prania brudnych pieniędzy zabraniają firmom z państw trzecich otwierania rachunków bankowych przez osoby nieprzebywające na Litwie (konto bankowe jest wymagane przy rejestrowaniu osób prawnych). Ministerstwo Gospodarki i Innowacji próbowało porozumieć się z bankami komercyjnymi w celu złagodzenia ograniczeń, lecz na razie nie przyniosło to rezultatów.

Łotwa i Estonia: mniejsza aktywność i większe wymagania. Łotewski minister spraw wewnętrznych wystosował do białoruskich przedsiębiorstw zaproszenie do przeniesienia działalności na Łotwę. Łotwa oferuje „przyspieszony system wizowy”, obejmujący „wizę startową” dla pracowników innowacyjnych firm i ich rodzin, Niebieską Kartę UE dla wysoko wykwalifikowanych pracowników i ich rodzin oraz tymczasowe zezwolenie na pobyt dla osób, które

nie spełniają wymagań w dwóch pierwszych przypadkach. Stworzono również specjalną komórkę do rozpatrywania wniosków o wizę złożonych przez białoruskich przedsiębiorców. Dodatkowo we współpracy z Łotewską Agencją Inwestycji i Rozwoju kilka łotewskich samorządów złożyło korzystne oferty relokacji białoruskich przedsiębiorstw. Intensyfikacją współpracy zainteresowana jest m.in. Lipawa, która zachęca potencjalnych migrantów dogodnym położeniem i rozwiniętą infrastrukturą drogową. Atrakcyjna dla inwestorów mogłaby być również Łatgalska Specjalna Strefa Ekonomiczna, oferująca ulgi podatkowe i inwestycyjne.

Podobnie w Estonii pod koniec sierpnia w liście otwartym sygnowanym przez 30 artystów i działaczy społecznych wezwano rząd do udzielenia większej pomocy Białorusinom oraz wsparcia branży IT. Rząd estoński i państwowa agencja Enterprise Estonia nie podjęły jednak znaczących działań w tej sprawie. Do tej pory w rządzie nie pojawiły się żadne plany ani programy pomocy dla białoruskich przedsiębiorstw. Zgodnie z Ustawą o cudzoziemcach nie ma wyjątków opartych na narodowości w procesie ubiegania się o wizę, co oznacza, że nie przewiduje się ułatwień w przekraczaniu granicy dla Białorusinów w związku z kryzysem powyborczym w tym państwie. Chociaż Enterprise Estonia potwierdziła, że współpracuje z ambasadą Estonii w Mińsku w sprawie możliwości relokacji przedsiębiorstw, to firmom stawiane są wysokie wymagania, tak aby „firmy te tworzyły wartość dodaną” i mogły przyczynić się do rozwoju gospodarczego państwa dzięki nowym, dobrze płatnym miejscom pracy w Estonii.

Wnioski. Spośród państw bałtyckich Litwa zawsze była najbardziej aktywna we wspieraniu państw Partnerstwa Wschodniego. Nie jest więc zaskoczeniem, że przejęła inicjatywę w kwestii pomocy białoruskim przedsiębiorstwom – tym bardziej że liczy na pozyskanie specjalistów i wykwalifikowanych pracowników, którzy mogliby częściowo wypełnić lukę kadrową na tamtejszym rynku pracy. Liberalizacja przepisów na Litwie, Łotwie i w Estonii mogłaby w dłuższej perspektywie zapobiec stagnacji w branży IT, a sprowadzenie przedsiębiorstw nie tylko do stolic, ale również do innych miast, pomogłoby ożywić poszczególne regiony.

Szereg przeszkód może jednak zniechęcić białoruskich przedsiębiorców do przeniesienia swojego biznesu w inne miejsce. Firmy zamierzające rozpocząć działalność w państwach bałtyckich będą podlegały zwiększonej uwadze instytucji publicznych, co będzie miało szczególne znaczenie na Łotwie i w Estonii (wcześniej firmy z kapitałem białoruskim i rosyjskim były tam zamieszane w przestępstwa podatkowe). Dodatkowo istnieją obawy, że nowym podmiotom zostaną zaoferowane przywileje zakłócające rynek, co negatywnie wpłynie na pozycję działających obecnie przedsiębiorstw litewskich, łotewskich i estońskich.

Na Litwie problemem są skomplikowane procedury przenoszenia firm i relokacji pracowników, co negatywnie wpłynie na dynamikę tego procesu. Także i Łotwa, ze względu na mały potencjał, prawdopodobnie nie będzie miała większego znaczenia jako kierunek ewentualnej relokacji. Z kolei Estonia – państwo o największym znaczeniu technologicznym i innowacyjnym w Europie Środkowej – do tej pory nie zaproponowała konkretnych rozwiązań w stosunku do wysoko wykwalifikowanych pracowników z Białorusi. Wydaje się, że na jej bierność mogła wpłynąć niechęć niektórych partii politycznych w stosunku do rosyjskojęzycznych migrantów ekonomicznych.

Z uwagi na wyżej wymienione powody białoruscy przedsiębiorcy mogą zdecydować się na przyjazd do Polski, również ze względu na większe możliwości rozwoju (większy rynek) i bliskość kulturową. W celu zwiększenia atrakcyjności Polski niezbędne będzie opracowanie całościowego systemu pomocy dla osób zainteresowanych przeniesieniem firm i relokacją pracowników. Szczególne znaczenie w tej kwestii będą miały działania, które pomogą rozpocząć działalność gospodarczą (pod tym względem Polska jest dopiero na 128. miejscu w rankingu Doing Business 2019; Litwa, Łotwa i Estonia znajdują się odpowiednio na 34., 26. i 14. pozycji) i ułatwić jej prowadzenie, a w dalszej perspektywie będą sprzyjać integracji pracowników i ich rodzin w nowym środowisku.